

Željko Burcar

INDIVIDUALIZACIJA UVJEŽBAVANJA RUKOMETNIH TEHIKA KORIŠTENJEM IGRE GRANIČARA U OSNOVNOJ ŠKOLI

1. UVOD

U vremenskom kontinuumu odgoja i obrazovanja razvoj je tekao od tradicionalne do suvremene škole, a suvremenu školu karakterizira inovativnost. Sustav koji je uveo Komenski u 16. stoljeću još uvijek egzistira, premda se zbog suvremenih društvenih zahtjeva i novih spoznaja, smatra neadekvatnim. Razredno-predmetno-satni sustav je učinkovit i ekonomičan jer omogućava institucionalizaciju i masovnost odgoja i obrazovanja, ali njegov je nedostatak uprosječenost. Upravo je promišljanje o toj pojavi, o tom problemu uprosječenosti, iskristaliziralo diferencijaciju, a zatim i individualizaciju nastave kao didaktičku inovaciju. M. Đukić (2003.) izdvaja da je o individualnim razlikama između učenika, pisao već spomenuti tvorac predmetno-razredno-satnog sustava J. A. Komenski, a svoj doprinos teorijskoj razradi individualiziranog pristupa učeniku, dao je i K. D. Ušinski kroz zamisao o potrebi svestranog spoznavanja učenika s ciljem svestranog odgoja i obrazovanja. Nakon jednog razdoblja, u kojem je učenik postao „zastavljeni činilac didaktičkog trokuta”, koje se povezuje s imenom G. F. Herbarta, tijekom druge polovice 19. stoljeća i prve polovice 20. stoljeća nastaje niz pedagoških teorija kod kojih je naglasak na individualiziranom pristupu učeniku (Đukić, M., 2003., str. 88).

Razlike između učenika, prema P. Šimleši, javljaju se u nekoliko vidova: a) razlike u uzrastu između učenika jednog razreda, b) razlike u pogledu predznanja, i te razlike su kako kvantitativne, tako i kvalitativne, c) razlike u intelektualnim sposobnostima, d) razlike u obiteljski i socijalnim sredinama iz kojih učenici dolaze (Šimleša, P., 1980).

„Nastava bez individualizacije vodi prema izjednačavanju individualnih razlika između učenika, negiranju njihovih osobnosti, do 'uravnolovke', što može imati negativne posljedice u općem razvoju učenika, jer će manje sposobnim učenicima nastava biti preteška, a naprednijima prelagana” (Poljak, V. 1990., 216).

Individualizirani pristup učeniku javlja se, u obliku *diferencijacije* i individualizacije nastave. Diferencijacija nastave je takva organizacija nastavnog procesa u kom se, za različite kategorije učenika, odnosno učenika različitih sposobnosti, organiziraju dodatna, izborna, fakultativna i dopunska, produžna i pripremna nastava. Diferencijacija se odnosi na opseg i dubinu sadržaja koji se učenicima nude. Diferencijacija se sastoji u tome što se veće grupe učenika dijele u manje grupe i pred njih se postavljaju različiti zahtjevi. Pri tome je moguće primjenjivati

frontalni, grupni ili individualni rad. *Individualizacija* nastave, kako to definira M. Đukić, nije samo didaktički princip, već je, među suvremenim didaktičarima prihvaćena kao najznačajnija inovativna snaga u razvoju i modernizaciji nastave, odnosno kao imperativ vremena u kojem živimo, trajna inovacija i pretpostavka racionalizacije nastave. (Đukić, M., 2003., str. 68).

Sušтина individualizirane nastave je „u različitim didaktičko-metodičkim postupcima usmjerenim ka zadovoljenju individualnih potreba svakog učenika tako da se do maksimuma utiče na njegovo učenje i razvoj.” (Đukić, M., 1995., str.63).

Nastavni plan i program za osnovnu školu (2006., str. 13) naglašava da učitelji trebaju biti osposobljeni za rad u svim oblicima nastavnoga i školskog rada, te svim vidovima odgoja i obrazovanja - frontalnom, skupnom i individualiziranom radu s učenicima.

Bezinović P. (2007.) u analizi samoevaluacije škola procjenjuje koliko nastava zadovoljava individualne potrebe učenika, kao i koliko program zadovoljava individualne potrebe učenika?

„Etape izradbe individualiziranoga programa su: inicijalna procjena, određivanje nastavnih predmeta i sadržaja, razine usvajanja sadržaja, vremenske dimenzije (kratkoročni i dugoročni ciljevi i zadatci), izbor metoda, postupaka, sredstava i pomagala, praćenje i ocjenjivanje postignuća učenika.” (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006., str. 18).

Individualizacija nastave se odnosi na individualizaciju: brzine i tempa svladavanja sadržaja, opsega sadržaja, materijala, načina usvajanja sadržaja, metoda, zadataka nastave, vrednovanja i dr.

Teorijska istraživanja upućuju da je individualizaciju nastave moguće provesti u šest etapa: a) identificiranje individualnih razlika među učenicima, b) izbor predmeta i sadržaja koji će biti obrađeni na individualiziran način, c) izbor oblika individualizacije što obuhvaća određivanje metode i tehnike učenja, d) etapa pripreme i planiranja, u smislu izrade potrebnih materijala, osiguravanje nastavnih sredstava i utvrđivanja postupaka praćenja i vrednovanja nastavnog rada, e) tijekom individualizirane nastave i f) samoevaluacija. (Ničković, R., Prodanović, T., 1974., 394).

2. PROBLEM I PREPORUKA

U skladu s učenjima kineziološke metodike, u skladu s ostvarivanjem ciljeva i zadaća odgojno-obrazovnog procesa, koje uz ostalo ovisi o njegovoj organizaciji koja treba imati za posljedicu da ga njegovi sudionici „osjete”, možemo razlučiti dvije vrste organizacije odgojno-obrazovnog procesa: vanjsku i unutarnju. Dok vanjska organizacija ovisi o zadanim i općim uvjetima, unutarnja organizacija ovisi o broju sudionika, stanju njihovih antropoloških obilježja, stanju i razini njihovih motoričkih znanja i dostignuća, stupnju treniranosti i drugom (Findak, V., 1993., str. 71).

Individualizacija situacijskog uvježbavanja elemenata tehnike rukometa, a posebice igra između dvije ekipe u kojoj se članovi ekipa sučeljavaju kroz neposredni kontakt, u osnovnoj školi, za sobom nosi određene rizike ozljeđivanja koji nastaju iz različitosti u kinantropološkim obilježjima učenika s obzirom na visinu i težinu, kao i na snagu, brzinu i koordinaciju, a naposljetku u odnosu na tehničku usavršenost. Upravo stoga cilj individualizacije usmjeren je na: a) sprečavanje kontakta učenika, b) individualizirani doprinos ekipi, c) individualizaciju prema volumenu, intenzitetu, strukturi, sadržaju i vrednovanju. U tu svrhu, nakon provedene diferencijacije na učenike i učenice, korištenje modificirane igre graničara pokazalo se prikladnim za navedene modele individualizacije. Modifikaciju igre moguće je provesti uključivanjem sljedećih elemenata rukometa u pravila igre graničara: (1) igra na vrijeme (npr. 5 min + 5 min), (2) igra na bodove - nema isključivanja, (3) variranje razine zahtijevane tehnike; a) šut s mjesta (ispravljanje tehnike šuta), b) šut iz kretanja (ispravljanje tehnike šuta), c) šut iz skoka s pravom padanja u protivnički teren (uz suđenje prijestupa kod odreza), d) dodavanje suigraču nakon vođenja (suđenje koraka) ili, e) šut iz vođenja i trokoraka s pravom padanja u protivnički teren (suđenje prijestupa i koraka), f) hvatanje protivničke lopte, g) spašavanje pogođenog igrača (hvatanje odbijene lopte), h) cepelin u slučaju presijecanja dodavanja preko terena. Sve navedeno usmjereno je prema zadovoljavanju posebnih odgojnih zadaća tjelesne i zdravstvene kulture koje posebno navodi Nastavni plan i program za osnovnu školu (2006.): razvijanje sposobnosti emocionalne samoregulacije u odnosu prema učitelju i organizaciji vježbanja (čekanje na red, obzirnost i pristojnost prema drugim sudionicima igre, priznavanje tuđeg uspjeha ili prednosti i sl.).

Sudjelovanjem u poznatoj timskoj igri iz nižih razreda osnovne škole s modificiranim pravilima, uz korištenje rukometnih tehnika, omogućava se svakom učeniku da svojim „kapacitetima” i angažmanom: energetskim, tehničkim, psihološkim i drugim, doprinese uspjehu tima i preuzme svoju ulogu u pobjedi ili porazu. Dok će jedni vješto izbjegavati upućene lopte, drugi će preuzeti rizik presijecanja, hvatanja i oduzimanja protivničke lopte, a kroz dodavanje, hvatanje, vođenje, šut s mjesta ili skok šut svi će u većoj ili manjoj mjeri, s većom ili manjom uspješnošću, kroz igru na bodove, uvježbavati elemente rukometa i realizirati zadaće plana i programa iz navedenih tema.

S druge pak strane, evaluacija razine usvojenosti zadanih elemenata tehnike rukometa, a sukladno tome i ocjenjivanje, moguće je provesti ne samo kroz učenikovo demonstriranje određene tehnike u „laboratorijskoj” situaciji, već i kroz igru graničara, što povećava interes učenika, smanjuje stres kod ocjenjivanja, zabavno je, a učenicima pruža osjećaj natjecanja. Etape procesa evaluacije mogu se u primjeru skok-šuta definirati na sljedeći način: a) izrada kriterija, b) upoznavanje učenika s kriterijima, c) praćenje izvedbe kroz definirane kriterije: (1 - nedovoljan) šut izveden bez skoka, s mjesta s krivom stajnom nogom i guranjem lopte, (2 - dovoljan) šut izveden bez

skoka i guranjem lopte, (3 - dobar) šut izveden bez skoka, (4 – vrlo dobar) skok-šut sa svim elementima, (5 - odličan) skok-šut s učinkom smjera i cilja.

U slučaju individualizacije za učenike s posebnim potrebama (Čl. 4 i Čl. 7. Pravilnika o školovanju učenika s teškoćama u razvoju), kao i za učenike nižeg motoričkog statusa, evaluaciju je moguće provesti i izvan igre, što ovisi o planiranju i kriterijima evaluacije s obzirom na individualni status učenika.

3. ZAKLJUČAK

U kontaktnim športskim igrama igrači su prisiljeni sudjelovati u napadu i obrani prilikom čega se nalaze u tjelesnom kontaktu. Rukomet je kontaktna športska igra, pa stoga kod učenika u osnovnoj školi postoje rizici ozljeđivanja prilikom kontakata. U svrhu smanjenja rizika ozljeđivanja, prilikom uvježbavanja rukometnih tehnika u situaciji igre (igra dva suprotstavljena tima), a prije provođenja stvarne rukometne igre, moguće je koristiti igru graničara uz modificiranje pravila i uvođenje rukometnih tehnika koje su u skladu s Nastavnim planom i programom za osnovne škole. Na taj je način moguće provesti individualizaciju izvedbe, kvantitete i kvalitete rukometnih tehnika učenika u grupnoj aktivnosti učenika, koja osim svojih kinantropoloških učinaka sadrži odgojne, sociološke i psihološke učinke na pravilan razvoj učenika, a u skladu s posebnim odgojnim zadaćama tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnoj školi.

4. LITERATURA

1. Bezinović, P. (2007.). *Priručnik za samovrednovanje škola*. Interno za aktiv ŽSV ravnatelja osnovnih škola: Donja Stubica.
2. Đukić, M. (1995.). *Didaktički činioci individualizovane nastave*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
3. Đukić, M. (2003.). *Didaktičke inovacije kao izazov i izbor*. Novi Sad: Savez pedagoških društava Vojvodine.
4. Findak, V. (1993.). *Kineziološka metodika* u Milanović, D. i Kolman, M.: *Priručnik za sportske trenere*. (str. 67 – 94.) Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu, Hrvatski olimpijski odbor, Zagrebački športski savez.
5. Nastavni plan i program za osnovnu školu (2006.). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
6. Poljak, V. (1990.). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
7. Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (1991.). Zagreb, Narodne novine (23).
8. Prodanović, T. i Ničković, R. (1974.). *Didaktika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
9. Šimleša, P. (1980.). *Izabrana djela, knjiga druga*. Osijek: Pedagoški fakultet.